L. S.

De adressen voor de verschillende vergaderingen van missionaire arbeiders op Midden-Java zijn tot 1 April 1912 aldus:

1. Voor de algemeene vergadering Ds. K. van Dijk, te Keboemen, Res. Kedoe, scriba van die vergadering.

2. Voor de bijzondere vergadering van missionaire Dienaren des Woords Ds. H. Ph. Ingwersen te Poerworedjo, Res. Kedoe, scriba van die vergadering.

3. Voor den raad van toezicht over de Keuchschool Ds. L. Netelenbos te Wonosobo, Res. Kedoe, scriba van die vergadering.

4. Voor den raad van toezicht o. h. Petronellahospitaal de heer J. Zuidema te Djogjakarta, scriba van die vergadering.

Namens de algemeene verg. voornoemd:
K. v. Dijk, *h. t. scriba.*

Keboemen, 13 April 1911.

EENHEID VAN OPLEIDING.

De classis Franeker nam in hare vergadering van 11 dezer het volgende voorstel aan in zake de eenheid van opleiding, om ter particuliere Synode te brengen: „De particuliere Synode der Geref. kerken van Friesland (N. G.), overwegende, dat de gepubliceerde voorstellen in zake samenvoeging van de Theol. School en van de Theol. faculteit der V. U. niet genoeg rekening houden met de bezwaren van hen, die het beginsel voorstaan dat de kerken zullen hebben een eigen volledige inrichting voor opleiding tot den dienst des Woords;

noch met al de bezwaren van hen, die het aloude beginsel van universitaire studie wenschen gehandhaafd te zien,

en dat nog niet gebleken is, dat in de kerken genoegzame overeenstemming betreffende deze zaak gevonden wordt, besluit aan de generale Synode te Zwolle te verzoeken de zaak der opleiding te laten rusten.

ARMENWET.

De classis Franeker besloot na een door Dr. G. Ch. Aalders gehouden referaat over: „Zijn er ook bezwaren te duchten voor de Geref. kerken van de wettelijke regeling der armenwet door het Ministerie-Heemskerk?" om het volgende voorstel der kerk van Tzummarum ter particuliere Synode te brengen:

„De particuliere Synode der Gereformeerde kerken in Friesland (Noordel. ged.) vergaderd te Leeuwarden 14 Juni 1911,

besluit bij request zich te wenden tot de Hooge Overheid ten einde, onder dankbare waardeering van het ernstig streven der Regeering om in haar ontwerp van wet tot regeling van het armbestuur de vrijheid der kerken voor haren diaconalen arbeid zooveel mogelijk te waarborgen, en met de uitgesproken wenschen der kerken rekening te houden, van haar eerbiedigelijk te verzoeken:

1. dat zij in de redactie der wet (met name de artt. 1, 2, 5, 6) meer rekening houde met het feit, dat naar Gereformeerd kerkrecht de diaconieën geene zelfstandige instellingen zijn, doch de kerken zelve door den ambtelijken dienst der diakenen de barmhartigheid beoefenen;

2. dat zij de vrijheid der kerken voor haren diaconalen arbeid, stipter eerbiedige door de boetebepalingen van art. 67 voor haar te doen vervallen, en in elk geval tot een aanmerkelijk lager maximum terug te brengen;

3. dat zij verder nog aan eenige bezwaren der kerken tegemoet kome: door in art. 12 de termijnen te verlengen, aan het slot voor de diaconieën eene beperking in te voegen als in art. 48 al. 2 en 53 al. 2 voorkomt, en de mededeeling van bedrag en vorm der ondersteuning eerst te verlangen in tweeder instantie, wanneer de arme bij zijn verzoek om onderstand volhardt; door in art. 13 al. 3 de indeeling voor de statistische opname niet te laten vaststellen bij algemeenen maatregel van bestuur, doch bij de wet; door in artt. 48 en 53 de opgaven meer tot het noodzakelijke te beperken; door in art. 50 al. 1 sub 2e te lezen „bekend gemaakt worden" in plaats van „bekend worden," en al. 2 zoodanig te beperken, dat het bedoelde Koninklijk Besluit het karakter van een armenraad niet belangrijk van het in al. 1 bepaalde kan doen afwijken;

4. dat zij door eene duidelijke verklaring alle onzekerheid wegneme, dat art. 5 al. 2 in geen geval op diaconieën van toepassing is, en dat in art. 6 al. 2 niet wordt bedoeld een huishoudelijk reglement;

en, indien hij het samenkomen der generale Synode het ontwerp bovengenoemd door de Tweede Kamer der Staten-Generaal nog niet mocht in behandeling genomen zijn, deze te verzoeken hetzelfde te doen.

Korte notulen der vergadering van de classis Gouda, gehouden 2 Mei 1911.

1. Op het vastgestelde uur wordt op gebruikelijke wijze de vergadering geopend namens de roepende kerk (Krimpen a/d Lek) door Ds. Wientjes. De credentialen worden door een commissie nagezien; 't blijkt, dat al de kerken wettig vertegenwoordigd zijn. Drie kerken hebben 'n instructie.

2. 't Moderamen wordt, als volgt, saamgesteld: Ds. Wielenga, praeses; Ds. Osinga, scriba; Ds. Stadig, assessor. De notulen worden gelezen, en onveranderd goedgekeurd.

3. Behandeling der instructie van „Haastrecht": de a. s. Gen. Synode kome terug op hetgeen bepaald is in art. 60 van de acta der Synode van Amsterdam en keere terug tot hetgeen bepaald is in art. 52 sub 6 van de acta der Synode van Groningen. De classis kan zich na gehouden bespreking en stemming niet met het voorgestelde vereenigen.

Een ingekomen schrijven van W. wordt behandeld; van classis-wege zal daarop geantwoord worden.

4. Vacatuur-beurten: Lekkerkerk: Dss. Andree, Osinga, Van Setters, Wientjes; Zevenhuizen: Dss. Lampe, Jaspers, Langen, Stadig, Wielenga.

Als consulent voor „Lekkerkerk" wordt aangewezen Ds. Wientjes.

Besluit wordt over de aanvragen der hulpbeh. kerken. Naar aanleiding hiervan wordt over de aanvragen van L. nader gesproken. Een volgende vergadering zal uitsluitsel geven, opdat de kerken eerst gehoord worden.

5. De commissie, benoemd ter regeling van de losmaking en approbatie van het beroep van den predikant J. L. Jaspers bij zijn vertrek van Lekkerkerk naar Moordrecht, brengt gunstig verslag uit; de classis hecht aan deze zaak haar goedkeuring.

6. Verslagen der commissies tot nazien der boeken van de deputaten voor art. 11, en 13 K. O. In orde bevonden.

7. De voorstellen inzake de opleiding tot den Dienst des Woords komen in behandeling. Twee der bovengenoemde instructies houden hiermee verband. Aan elk der kerken wordt gelegenheid gegeven zich uit te spreken. Aangenomen wordt het volgende voorstel: de classis, overwegende, dat wegens het gemis van eenheid van overtuiging inzake de eenheid van opleiding van a. s. Dienaren des Woords in de Geref. kerken, de tijd niet rijp is om deze zaak ten einde te brengen, besluit in deze zaak geen voorstel te brengen ter Part. Synode van Z.-Holland (N.-Ged.).

8. Gekozen als afgevaardigden ter Part. Synode: de predikanten: primus G. Dalhuyzen, sec. T. Sap; primus A. van Dijk, sec. Joh. J. Wielenga; primus Joh. S. Langen, sec. S. Kamper; de ouderlingen: primus J. de Gruyter, sec. H. Griffioen; primus D. Bremmer, sec. J. van Oel; primus W. C. van Oel, sec. A. Rietveld.

Als kerkvisitatoren worden gecontinueerd: primi: Dss. van Dijk, Dalhuyzen, sec. T. Sap; primi: Dss. Langen, Hagenbeek, sec. Joh. J. Wielenga.

De financieele zaken worden in orde gebracht.

9. „Waddingsveen", nakomende, wat zij op 'n vorige vergadering op zich genomen had, brengt als voorstel ter tafel: de classis neme over het besluit van de classis-Barendrecht inzake het aanhangig wetsontwerp „Armbestuur" en brenge alzoo op de e. k. Part. Synode van Z.-Holland (N. Ged.) het volgende voorstel:

„De Part. Synode van de Geref. Kerken van Z.-Holland (N. Ged.), van oordeel, dat 't aanhangig wetsontwerp tot wettelijke regeling van 't Armbestuur niet voldoende rekening houdt met de plaats, die de diaconieën volgens kerkrechtelijke beginselen innemen in 't kerkelijk Instituut (vgl. art. 5 W. O.) de vrijheid der diaconieën niet genoegzaam eerbiedigt (vgl. art. 12, 13 en 67 W. O.) en de armenverzorging van Overheidswege op een voor de kerken krenkende wijze uitbreidt (vgl. art. 27 en 30 W. O.) inplaats van de reeds ten aanzien van die punten bestaande bezwaren op te heffen; besluit: de Gen. Synode te verzoeken, bij de Hooge Regeering en de Staten-Generaal er op aan te dringen, dat in het Wetsontwerp zoodanige wijzigingen worden aangebracht, als noodig zullen zijn om aan genoemde bezwaren tegemoet te komen". Wordt aangenomen.

10. Roepende kerk voor de volgende vergadering zal zijn „Lekkerkerk"; praeses Ds. Wientjes.

11. Rondvraag voor art. 41 K. O. Een kerk vraagt en ontvangt advies.

Omtrent de Zending op M. Java worden belangrijke mededeelingen gedaan in verband met een zoo mogelijk op te richten Miss. Hulpdienst.

12. Sluiting.

Op last der classis:
M. Stadig, *h. t. assessor.*

Kort verslag der classis Klundert, gehouden 10 Mei 1911.

1. De vergadering wordt door Ds. Mulder als praeses geopend.

2. De credentiebrieven waren in orde; ook was een vijftal diakenen afgevaardigd.

3. Ds. Goris is scriba; Ds. Zwiers assessor.

4. De notulen waren door verzuim niet aanwezig.

5. Verschillende rapporten worden uitgebracht.

Dat over de kerkvisitatie gaf reden tot tevredenheid. Er wordt besloten voortaan de kerkvisitatie wat later te houden. Het rapport in zake den evangelisatiearbeid gaf reden tot dank.

6. Als kerken voor approbatie en losmakingen worden aangewezen Fijnaart en Klundert.

7. Tot deputaten voor de a.s. particuliere synode worden benoemd als primi: de predikanten Mulder, Goris en Zwiers; en de ouderlingen: A. C. van Drimmelen, N. H. Basoski en J. Mauritz, en als secundi: de predikanten Roorda, Ruijs en Munnik, en de ouderlingen: Van Boor, Ardor, Dane.

8. Het voorstel Klundert, om adhaesie te betuigen met het voorstel Gorcum, wordt aangenomen.

9. Bij rondvraag naar art. 41 K. O. wordt aan de kerk van Fijnaart advies gegeven in eene tuchtzaak; en voor een ander geval toe stemming tot de 2de trap van censuur.

Aan Zevenbergen wordt advies verstrekt, en aan Breda toegestaan de 2de trap van censuur toe te passen.

10. Het voorstel van de kerk van Zevenbergen om aan de studenten meer vrijheid te geven tot het spreken van een stichtelijk woord in de kerken, wordt verworpen.

11. Moerdijk zal weer voor een jaar de bijzondere geldelijke ondersteuning der classis ontvangen.

12. Ds. Munnik houdt een referaat over het ontwerp Armenwet.

De conclusies, die met eene enkele wijziging overeenkomen met het voorstel van Dr. De Moor, worden aangenomen.

Er wordt besloten op de particuliere synode voor te stellen, dat deze volgens de conclusies een verzoek richte tot den Minister van Binnenlandsche Zaken, voor het geval dat de algemeene Synode daarvoor te laat mocht saamkomen.

13. De kerkeraad van Moerdijk zal de boeken van den quaestor nazien.

14. De volgende vergadering zal D. V. op Dinsdag 15 Aug. te Breda gehouden worden, en door de kerk van Klundert worden saamgeroepen.

15. Nadat de assessor is voorgegaan in dankzegging, sluit de praeses de vergadering.

Namens de classis,
E. Zwiers, *assessor.*

Raamsdonkerveer, 10 Mei 1911.

Buitenland.

Duitschland. Hoe oordeelde Luther over moderne predikanten?

De liberalen en modernen in Duitschland beroepen zich in dezen tijd, nu de predikant Jatho van Keulen voor het „Spruchcollegium" verschijnen zal, opdat dit college oordeele of hij al dan niet leeraar in de Evangelische kerk blijven kan, op den hervormer Luther. Luther, dat was de man van de vrijheid! Een predikant uit de provincie Saksen zond dezer dagen aan de redactie der *Reichsbote* een citaat uit Luther's uitlegging van Ps. 82. Daarin spreekt de hervormer zich aldus uit: „Als sommigen iets willen leeren tegen een geloofsartikel, dat duidelijk in de Schrift is gegrond en door de Christenheid in de geheele wereld wordt aangenomen; als iemand zou willen leeren, dat Christus niet God was, maar een gewoon mensch en gelijk is aan een ander profeet, zooals de Turken en de Wederdoopers beweren, die zal men ook niet dulden maar als openlijke lasteraars straffen, want zij zijn niet alleen ketters maar openlijke lasteraars. Nu is de overheid schuldig de openlijke lasteraars te straffen, gelijk men die straft, welke vloeken, zweren, smaden, lasteren, schelden, schenden, enz. Want zulke leeraars schenden met hun lasteren den naam Gods, en ontnemen Hem in de oogen der wereld Zijne eer. Eveneens zal de overheid hen straffen of niet dulden, die leeren dat Christus niet voor onze zonde gestorven is, maar dat een ieder zelf daarvoor genoeg zal doen. Want dat is een openbare lastering van het Evangelie en tegen het artikel dat wij in het geloof alzoo bidden: „Ik geloof de vergeving der zonden, en in Jesus Christus, gestorven, opgestaan", enz.; eveneens, die leert, dat de opstanding der dooden, en het eeuwige leven en de hel niet bestaan en dergelijke, gelijk de Sadduceërs en Epicureërs, welke tegenwoordig veel gevonden worden onder de groote wijshoofden. Want hierdoor wordt niemand tot het geloof gedrongen, want hij kan immers gelooven wat hij wil. Alleen het leeren en lasteren wordt hem verboden, wijl hij daardoor den Christenen Gods leer en Gods woord ontnemen wil, en hij zulks doen wil onder de bescherming der overheid. Hij ga daar heen, waar geen Christenen zijn en doe het daar. Want wie bij burgers verkeeren wil, moet het stadsrecht houden en dit niet schenden en smaden, of hij moet zich uit de voeten maken".

Luther wilde dus, dat zij die de belijdenis van de XII artikelen openlijk aanrandden, door de overheid zouden vervolgd worden. Des te minder zou hij het hebben kunnen dragen, dat loochenaars van de Godheid van Christus in de Kerk des Heeren als dienaars des Woords werden geduld.

Opmerkelijk is het, dat het moderne blad de *Christliche Welt*, dat eerst met vliegende vaandels voor Jatho ten strijde getogen is, in zijn nummer van 10 Mei uitspreekt, dat die zaak voor zijn lezers „vervelend" werd. De redacteur poogt hen die terugkrabbelen, met nieuwen moed te bezielen. In hetzelfde nummer neemt het een ingezonden stuk op, waarin betoogd wordt, dat een zeker verschil in het geloofsleven moet gedragen worden. Doch dit verschil mag niet in een tegenstelling overgaan, want de kerk is een geloofsgemeenschap. De gelederen die voor Jatho strijden, worden steeds dunner.

Frankrijk. De strijd om de school. Toen de scheiding van Kerk en Staat in Frankrijk een voldongen feit geworden was, moest de schoolstrijd ontbranden. De Staat had de school geneutraliseerd, zoodat de naam van God er niet mocht genoemd en een „burgerlijke" moraal moest geleerd worden. Maar dit is den radicalen in Frankrijk niet genoeg; de overheid wil de school geheel in hare hand hebben, terwijl de Roomsche kerk alles in het werk stelde om het opkomend geslacht niet geheel te verliezen. Uit deze omstandigheden is het te verklaren, dat er nooit in Frankrijk om de school zoo ernstig is gestreden als tegenwoordig. De gewezen minister Briand is indirect gevallen, omdat de anti clericalen achtten dat zijn politiek niet scherp genoeg tegen de kerk inging.

In 1908 stelden de bisschoppen van Frankrijk een brief op, die in alle kerken moest voorgelezen worden, welke één noodkreet en één protest was tegen de twee wetsontwerpen, door den minister van eeredienst aan de Kamers van afgevaardigden voorgelegd. In October van hetzelfde jaar verscheen een tweede brief, waarin door de bisschoppen betoogd werd, dat door God besteld is dat het huisgezin uit ouders en kinderen bestaat; de ouders hebben het recht hunne kinderen te regeeren, welk recht onvervreemdbaar is. Daar de ouders aan de kinderen het leven gegeven hebben, zoo hebben zij het recht en den plicht hen door opvoeding in het geestelijke leven in te leiden. Bij de opvoeding kan de Staat de helpende hand bieden en aanvullen, maar hij heeft nooit het recht zich in de plaats van de ouders te stellen. Het kind heeft ook geen recht om het recht Gods te niet te doen; het heeft bijv. tot zijn 18de jaar geen recht te weigeren het Godsdienstonderwijs te ontvangen, dat zijn ouders hem laten geven. Daarentegen hebben de ouders wel het recht de school te kiezen, waar hun kind onderwijs zal ontvangen, omdat het daarbij om het zieleheil der kinderen gaat.

De neutrale school is de oorzaak van de doodelijke krankheid van Frankrijk. Vele scholen zijn in het geheel niet meer neutraal, hunne onderwijzers ontzien zich niet het geloof der kinderen te hoonen, hetzij door mondeling onderwijs, hetzij door het gebruiken van leerboeken. Zij schijnen slechts het doel te hebben vrijdenkers te vormen. Het Evangelie verbiedt kinderen naar eene school te zenden, waarin zij geleerd worden hun geloof te verachten. De bisschoppen verklaarden zich daarom tegen de schoolboeken die juist het meest gebruikt worden, waarin het geloof der Roomsche kerk gesmaad wordt. Men heeft van die scholen gezegd, dat zij „een gietvorm zijn, waarin een Christelijk kind geworpen wordt, om er een renegaat uit te laten komen". Door de bisschoppen worden 14 leerboeken genoemd, uit welke een Roomsch kind niet leeren mag, omdat zij tegen de neutraliteit ingaan. Zij brengen bewijzen aan voor de stelling, dat de geschiedenis, de geloofsleer en de zedenleer er in wordt vervalscht.

Wat de geschiedenis aangaat, wordt dit in bijzonderheden aangetoond. De schrijvers van de handboeken zijn er op uit om scherp te laten uitkomen, dat de verlichting eerst in de 19de eeuw gekomen is; de duizend jaren die er aan voorafgingen, waren eeuwen van duisternis. Een handboek schrijft: „Toen at de boer gras, de sterken grepen de zwakken aan en vernielden ze. Maar nu heeft de school een dak van roode pannen met nieuwe banken, grootendeels van rugleuningen voorzien; de onderwijzer is een geleerde, die eenige diploma's bezit. Vroeger werden de kinderen steeds met roeden geslagen, de onderwijzers gebruikten hun tijd om klappen uit te deelen. Tegenwoordig hangen de kinderen aan de lippen van hun onderwijzer en hij is hun vriend."

Alles wordt in dit boek op aangelegd om de Republiek te verheerlijken. Daarin zien de bisschoppen te recht een aanslag op de historische neutraliteit. De methode wordt gevolgd, om alles waarin de Roomsche kerk een slecht figuur maakt, mede te deelen, en te verzwijgen of in twijfel te trekken wat die kerk tot heil des volks deed.

Ook op het gebied van de zedenleer zijn de handboeken, die op de neutrale scholen van Frankrijk gebruikt worden, van dien aard, dat een christen daarmede onmogelijk vrede hebben kan. Het gezag wordt er in bestreden, en als ideaal stelt men een vrijheid voor, waarin ieder slechts naar zijn gezond verstand handelt. Met het geloof aan God wordt de spot gedreven, het Evangelie verworpen. „Het Evangelie bevat zedelijke grondstellingen, welke voor het modern bewustzijn aanstootelijk zijn". Vaderlandsliefde is dwaasheid. Men moet den soldaat leeren ongehoorzaam te zijn; er zijn gevallen waarin hij zelfstandig handelen moet. De onsterfelijkheid bestaat hierin, dat de mensch voortleeft in het aandenken van zijn medemenschen. De moraal behoeft niet op den Godsdienst te rusten. „Gij zult rein zijn, gij zult gelukkig zijn, gij zult het leven respecteeren"; dat zijn waarheden die onafhankelijk zijn van elk dogma. Elke handeling die ons nuttig is, is goed; die ons schaadt is verkeerd. Alle plichten jegens den naaste zijn afhankelijk van het nut dat zij ons brengen. God is niet te kennen. De Godsdiensten zijn slechts gebouwd op vermoedens, zij rusten niet op wetenschappelijke zekerheid. Volgens de wetenschap weten wij niet of er een leven na den dood is of niet. Op de plaatjes in die leerboeken worden de monniken steeds afgebeeld met een belachelijk of een dom uiterlijk.

Het ligt voor de hand, dat de Roomschgezinde bevolking niet wil dat de kinderen uit zulke leerboeken onderwezen worden. De Roomsche Kerk heeft in Frankrijk wel veel terrein verloren, doch is zij nog altijd een macht in het land. In Parijs wordt jaarlijks 7 millioen francs voor vrije Roomsche scholen geefferd. Sedert 1903 zijn 14.000 lagere scholen waarop geestelijke broeders onderwijs gaven, gesloten, maar zij werden weder geopend met hetzelfde onderwijzerspersoneel; alleen kwam de verordening, dat de onderwijzers in de school het kleed van hunne orde niet meer dragen mochten.

Nu heeft wel de gewezen minister Briand in de volkvertegenwoordiging verklaard: „het onderwijs mag geen polemisch karakter hebben. Het mag niet gebeuren dat de wilde hartstochten die op de straat zich openbaren, in de school dringen"; maar de leerboeken die er gebruikt worden, weerspreken dat ministerieele woord. De groote anti-clericale meerderheid in de volksvertegenwoordiging van Frankrijk zal er niet lijdelijk onder blijven, dat de vrije Christelijke school zich verder ontwikkelt, en de Roomschgezinden kunnen er niet in berusten dat hunne kinderen onderwijs ontvangen op een school, die kennelijk propaganda maakt voor het ongeloof. Dus wordt het een strijd op leven en dood. Jammer dat de strijd niet dertig jaar geleden werd aangebonden.

N.-Amerika. Vruchten van revivals. Dreigende strijd in de Presbyteriaansche kerk.

In *De Hope*, een blad dat men geen vooringenomenheid tegenover het Methodisme verwijten kan, wordt gesproken over het resultaat dat de revivals, die te Chicago plaats hadden, opleverden. In die stad zijn in betrekkelijk korten tijd drie revivals doorleefd. Eerst kwam Dr. Torrey, vervolgens Gipsy Smith en eindelijk Chapman. Volgens het oordeel der Methodisten in Chicago, bleven de resultaten beneden hetgeen men verwacht had. Natuurlijk kan men geen oordeel hebben over den stillen invloed die van deze bewegingen uitging; de werking van Gods Geest in de harten kan aanwezig zijn, zonder dat er aanvankelijk iets van naar buiten komt. Maar als men verwacht heeft, dat de Methodistische kerken, die aan deze Evangelisatiën medewerkten, daardoor aan ledental zouden winnen, dan was er teleurstelling. Sommige Methodistische kerken rapporteerden zelfs, dat die bewegingen aan hunne kerk afbreuk gedaan hadden. Maar die kerken, welke den invloed ten goede van de revivals ondervonden hebben, zingen geen loflied op hoogen toon. Inzonderheid weet men niet veel goeds te zeggen van de laatste beweging onder leiding van Chapman. Zij heeft *f* 125.000 gekost, beweert men. In alle bladen werden verslagen daarover geplaatst; maar over het algemeen moet getuigd: de menschen die men bereiken wilde, waren er niet; en voor hen die er waren, was de revival niet bestemd. Misschien is dit een eenzijdig oordeel van Methodisten, wier verwachting te hoog gespannen was. *De Hope* voegt hieraan toe: „Zooveel echter is zeker, dat de moderne Evangelisatie-methoden haar proeftijd nog niet achter zich hebben. Het zijn niet methoden, waardoor menschen bekeerd worden, maar het Woord Gods, toegepast door den Heiligen Geest. Al is de methode ook nog zoo gebrekkig, indien de Heere tegenwoordig is in het midden der schare met Woord en Geest, dan zal de uitkomst heerlijk zijn. Is daarentegen de methode naar het oordeel der menschen opperbest, maar Woord en Geest ontbreken er, dan behoeft men er zich niet over te verwonderen, dat de vrucht schraal is".

In de Union-Seminary der Presbyterianen zijn twee professoren van moderne richting, welke beide Brown heeten. Hoewel het Seminarium den band heeft gebroken, die het aan de Presbyteriaansche kerk verbond, toch staan de professoren Brown onder het kerkelijk opzicht der Presbyteriaansche kerk. Nu heeft de moderne richting in de Presbyteriaansche kerk het er op aangelegd, die kerk vrij te maken van de banden, die haar binden aan de belijdenis en de kerkenordening, op welke zij gefundeerd is. Het ideaal der modernen is een vrije kerk, waarin elke eerlijke overtuiging mag verkondigd worden. Die partij is sedert de dagen van Briggs, Mc. Giffert en Preserved Smith sterker en invloedrijker geworden. Zij is echter nog in de minderheid. Maar onder de Presbyterianen zijn er heel wat Irenischen, menschen die vrede willen en zoo afkeerig zijn van strijd, dat zij de dingen laten gaan gelijk zij gaan, zeggende „dat zij alles aan den Heere overlaten, die voor zijn zaak wel zorgen zal."

Gelukkig worden er ook gevonden, die van die valsche lijdelijkheid niet weten willen en zich daarom gereed maken tot een ernstigen strijd. Zij zijn van voornemen aan de General Assembly of Algemeene Synode, die in Mei staat gehouden te worden in Atlantic City, N.Y., te verzoeken, een onderzoek in te stellen naar de leer van de professoren Brown. Wat hiervan het gevolg weren zal, is niet vooruit te zeggen. De vraag zal aan de orde komen, zal de Presbyteriaansche kerk hare belijdenis handhaven, of zal zij eene gemeenschap worden zonder belijdenis? Als accoord voor kerkelijke gemeenschap heeft elke kerk eene gemeenschappelijke belijdenis noodig, maar het is de vraag of dit door de meerderheid der Generale Synode zal erkend worden. In elk geval staat een heete strijd voor de deur.

Winckel.

Voor Kinderen.

IN EN DOOR HET LEVEN.

X.

Verhuizing.

Niet lang na hetgeen wij pas verhaald hebben, gebeurde wat Starke had gevreesd. Ook het stuk land waarop zijn huis stond werd verkocht, en hij moest zijn woning verlaten.

Maar waarheen? Daarover had hij reeds lang nagedacht, en 't was hem duidelijk geworden dat hij beter deed hier niet te blijven, daar er geen kans was om brood te vinden. Na lang overleg had hij besloten om, mocht hij genoodzaakt zijn heen te gaan, naar Nederland te trekken en daar zijn geluk te beproeven, en wel liefst in de grootste stad des lands, Amsterdam.

Zoo deden trouwens toen veel Duitschers, die in hun vaderland het onderhoud niet vinden konden. De meesten die kwamen waren arm, en moesten door gering werk den kost winnen. Meer dan een echter gelukte het door inspanning en vlijt allengs hooger te klimmen, ja een zekere mate van rijkdom te verwerven. De afstammelingen dier Duitschers, onder welke ook veel Joden waren, wonen veelal nog hier. Dat tegenwoordig honderden Nederlanders naar Duitschland trekken, om daar in de mijnen en elkers werk te vinden, bewijst wel hoe de tijden in ons nadeel zijn veranderd.

Nadat Starke eenige noodige inlichtingen had verkregen, nam hij afscheid van zijn buren, en maakte zich tot de reis gereed. Viel het hem en zijn vrouw niet gemakkelijk te scheiden van hun huis en van veel dat hun lief was, het meest bedroefd was zeker Christina. Want, dat was duidelijk, van het mooie plan kon nu niets komen. Wel zou zij alleen te Osnabruck hebben willen achterblijven, maar haar ouders wilden dat beslist niet. Wat Christina ook mocht aanvoeren, het bleef er bij, en zoo werd dan de reis aanvaard.

In onzen tijd zou die maar eenige uren gekost hebben, doch twee en een halve eeuw geleden waren er dagen mee gemoeid. Gelukkig was het in den zomer, wat de tocht veel vergemakkelijkte. Al wat verkocht kon worden had Starke te gelde gemaakt, behalve zijn gereedschap. Toen eenmaal Emmerik bereikt was, had men het lastigste deel van de reis achter den rug. Van daar voeren aken en andere schepen naar Amsterdam. In een van deze vond het gezin plaats.

„Holland" zoo als vreemdelingen ons land dwaselijk noemden en nog noemen (nog dwaser is dat wij zelf daar druk aan meedoen) — Holland dan zag er heel anders uit dan Christina zich had voorgesteld. Zij had altijd gehoord, dat de Nederlanden lager liggen dan de zee. Zoo meende zij dan dat de menschen hier zoo ongeveer leefden als een worm b.v. die kruipt op den bodem van een kommetje, dat in een groote schaal water drijft. Maar zij was al een heel eind het land in, zonder van die laagte iets bespeurd te hebben — gelijk het trouwens geboren Nederlanders ook wel gaat. Waar Christina meer oog voor had, dat was de aardige kleeding van boeren en boerinnen, zoo geheel anders dan in Duitschland.

Na enkele dagen varens stapte het kleine reisgezelschap aan den Amsteldijk aan wal, en ging door de Utrechtsche poort de stad binnen, waar reeds zoo vele hunner landgenooten het noodige gevonden hadden. Voor onze vreemdelingen, die steeds op het land gewoond hadden, was er ontzaglijk veel nieuws te zien in de stad, die toen de „koopmarkt van Europa" heette. Voor het oogenblik echter had men zijn tijd voor andere dingen noodig.

Vader Starke had namelijk de noodige inlichtingen gekregen van een landgenoot, die reeds lang in Amsterdam was gevestigd, en behoorde tot de Luthersche gemeente, die veel Duitschers onder haar leden telde. Zoo richtte hij dan zijn schreden naar de Warmoesstraat, destijds de straat der herbergen en logementen, waarvan zij er een driehonderd telde. Doch deze waren voor Starke te duur, zoodat hij zijn intrek nam in een herberg in een der zijstegen. Ook in die logementen had men nog soorten, en de minste zagen er nu juist niet aantrekkelijk uit. De armste vreemdelingen vonden daar een onderkomen. Onder hen waren ook vele Duitschers, wier boersch uiterlijk, gebrekkige taal, armoede en onwetendheid hen vaak tot den spot der Amsterdammers maakten, hetwelk in elk geval zeer ongepast was.

In de wandeling werden deze geringe lieden veelal „Moffen" genoemd, een naam wiens oorsprong nog nooit recht verklaard is, of als het Joden waren „Smousen." Men verhaalde van hen de ongeloofelijkste domheden. Zoo werd verteld van een Westfalinger, die zijn neef te Amsterdam kwam bezoeken, welke in de voormalige Servetsteeg bij de Warmoesstraat verblijf hield. 't Was winter, en er lag vrij wat sneeuw voor het huis. Toen de Westfalinger weer in zijn land was teruggekeerd, schreef hij tegen den zomer zijn neef een brief, om hem voor het genotene te bedanken. Het adres van dien brief luidde: „Aan mijn neef N. N. te Amsterdam, in de Smeerdoeksteeg, waar een groote hoop sneeuw voor de deur ligt."

Of dit waar gebeurd is weet ik niet. Zeker is dat de huizen toen geen nummers hadden, zoodat het wel noodig kon zijn, hen zoo nauwkeurig mogelijk aan te duiden.

Maar al lag er ook nu geen dikke sneeuw voor de deur, toch hield Starke het in zijn herberg niet lang uit. Want al betaalde men er ook niet veel, toch werd zijn reeds niet welgevulde beurs met den dag platter, wijl er wel uitging maar niet inkwam. Hij verlangde aan 't werk te gaan en wat te verdienen. Daarbij kon het gezin, aan de vrije, frische lucht gewoon, zich kwalijk voegen in de muffe bedompte steeg, zoo eng dat een dik mensch er nog net in kon. Frische en luchtige woningen echter waren toen voor weinig geld nog vrij wat moeielijker te Amsterdam te vinden dan nu. Toch kreeg Starke door de hulp van een paar geloofsgenooten, weldra een woninkje in de „Plantage" een toen pas aangelegde „brave wandeling" voor de Amsterdammers, waar men ook geringe huisjes had en vooral drinkwinkels. 't Lag wel wat veraf, maar voorheen was men nu geholpen.

Hoogenbirk.

INGEZONDEN STUKKEN.

Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

ONZE VISSCHERS.

De tijd is weer aangebroken dat onze visschers zich gereed maken om ter haringvangst uit te varen. Weldra zullen zij de vaderlandsche kusten verlaten, om koers te zetten naar het hooge Noorden, waar zij soms weken lang op de baren der zee ronddobberen, om het door ons zoo geliefde zeebanket te bemachtigen. De eenige plaats waar zij af en toe enkele dagen, in het belang van het bedrijf, moeten vertoeven, is Lerwick, en daarheen zullen ook dit jaar twee onzer predikanten, n.l. Ds. Datema van Delfshaven en Ds. Van der Vegte van Urk, zich begeven, om de belangen, de geestelijke belangen inzonderheid, onzer zeelieden te behartigen. Zij doen dit door prediking des Zondags, door bijbellezingen en toespraken door de week, door bezoek aan kranken en ook door het uitdeelen van lectuur. Tot dusver werden wij ieder jaar met de toezending van Chr. lectuur verblijd. Het is voor de visschers een waar genot, om op hun lange tochten iets te lezen te hebben en het kan van zulk een onberekenbaar nut zijn. Daarom verzoeken wij ook nu weder de